

دستورالعمل مواجهه و کنترل درخصوص گزیدگی جانوران و حشرات

همکار گرامی :

این سند که در اختیار شماست، تحت کنترل سیستم مدیریت یکپارچه شرکت گاز استان فارس قرار دارد. خواهشمند است در نگهداری، اجرا و استفاده مناسب از این سند، کنترل و دقت لازم را به عمل آورید.

نام و نام خانوادگی	تهیه کننده	تأیید کننده	تصویب کننده
نام و نام خانوادگی	جعفر ریاحی	محمد حسن خاکباز	محمود رضا رزم
سمت سازمانی	مسئول بهداشت صنعتی	رئیس امور HSE و پدافند غیرعامل	رئیس برنامه ریزی
تاریخ و امضاء	 جعفر ریاحی مسئول بهداشت صنعتی	 محمد حسن خاکباز رئیس امور بهداشت، ایمنی، محیط زیست و پدافند غیرعامل	 محمود رضا رزم رئیس برنامه ریزی

شناسایی وضعیت بازنگری سند					
ردیف	شماره صفحه	شماره بازنگری	تاریخ بازنگری	شماره نامه درخواست تهیه / تغییر اطلاعات مدون	شرح کامل و دقیق بازنگری های انجام شده در سند

شرکت گاز استان فارس

HSED-IN-H-101-(1)-96

دستورالعمل مواجهه و کنترل در خصوص گزیدگی جانوران و حشرات

فهرست مندرجات

۱- هدف

۲- دامنه کاربرد

۳- تعاریف

۴- مسئولیت ها

۵- شرح اقدامات

۶- مراجع و اسناد مرتبط

۷- پیوست ها و سوابق

۱- هدف:

هدف از تهیه این دستورالعمل، کاهش ریسک ناشی از گزیدگی جانوران و حشرات در کلیه اماکن صنعتی واداری و پروژه ای میباشد.

۲- دامنه کاربرد

دامنه کاربرد دستورالعمل مواجهه و کنترل درخصوص گزیدگی جانوران و حشرات جهت کارکنان رسمی، قراردادی، پیمانکاری، و مشاوره ای و... است، که به نحوی در اماکن و تاسیسات صنعتی واداری و پروژه ای برای شرکت گاز استان فارس انجام وظیفه می نمایند و در معرض مواجهه با جانوران و حشرات میباشند.

۳- تعاریف

ندارد

۴- مسئولیت ها

مسئولیت انجام و اجرای این دستورالعمل بعهده کلیه کارکنانی که در بالا اشاره شده میباشد

۵- شرح اقدامات

۵-الف - دستورالعمل کنترلی جهت گزیدگی جانوران و حشرات

- ۱- شلوار و پیراهن آستین بلند بپوشید، پیراهن را با کمربند محکم کنید و جوراب را روی شلوار بکشید.
- ۲- رعایت نکات ایمنی در مورد جلوگیری از عقرب گزیدگی به خصوص در مناطق گرمسیری و به هنگام تاریکی هوا اهمیت دارد. (مثل پوشیدن جوراب، شلوار و کفش مناسب، تکان دادن کفش و لباس قبل از پوشیدن و غیره)
- ۳- یک باند لاستیکی در محل اتصال جوراب و شلوار بکشید تا مانع از ورود حشرات شود.
- ۴- در مناطقی که حشرات موذی فراوان است از پمادهای مخصوص ضد حشرات استفاده نمائید.
- ۵- از پوتین های بلند که از پا محافظت کند استفاده کنید.
- ۶- از وسط مسیر حرکت کنید و وارد بوته های درهم فرو رفته نشوید.
- ۷- در مناطقی که وجود مار محتمل است سرو صدا نکنید.

- ۸- در صورت برخورد با یک مار برگردید زیرا احتمالاً مارهای دیگری در آن نزدیکی وجود دارد .
- ۹- با ضبط وربط و پاکسازی محیط از هرگونه خار و علف خشک و ضایعات ، زباله و... از تجمع عقرب ، عنکبوت و حشرات موذی و غیره خودداری بعمل آورید.
- ۱۰- سم پاشی دوره ای از محوطه های مثل حوضچه ها، ایستگاهها و فضای سبز و... که امکان وجود حشرات و عقرب و مار و... می باشد، و در اماکن بسته استفاده از توری و دورکننده های فیزیکی ضروری می باشد.
- ۱۱- در مناطق دور افتاده و نا آشنا از وجود حیوانات وحشی از افراد بومی آن منطقه اطلاع حاصل نمائید.
- ۱۲- از نزدیک شدن به کندو زنبور خودداری نمائید. به هیچ وجه کندوی زنبور را دستکاری نکرده و آنها را تحریک نکنید . در هنگام کار با وسائل موتوری مثل ماشین چمن زنی نیز مراقب باشید برای اینکه ، این وسائل حشرات را تحریک میکنند . اگر زنبور را در نزدیکی خود دیدید بجای نابود کردن آن با وسائل مثل مگس کش موقتاً آن منطقه را ترک کنید .
- ۱۳- اگر در مناطقی از طبیعت که حشرات زیاد وجود دارد، حضور پیدا کردید سعی کنید از لباسهای بارنگ روشن ، عطرها ی بسیار خوشبو و قوی و یا به همراه داشتن اغذیه شیرین اجتناب کنید زیرا تمام این موارد باعث جذب زنبورها بطرف شما میشوند.
- ۱۴- در دریاچه یا رودخانه ،... به دلیل امکان وجود موجودات نا آشنا ، شنا ننمائید.
- ۱۵- هرگز به یک سگ غریبه نزدیک نشوید. چون شما را نمی شناسند ممکن است شما را به عنوان یک متجاوز به حریم در نظر بگیرد. هرگز سگی را بدون اینکه به او اجازه دهید شما را ببیند و بویتان را حس کند، نوازش نکنید. به هیچ سگی حتی اگر آرام هم به نظر برسد از پشت سر آن ندوید. با اینکار غریزه حیوان را برای حمله به خودتان تحریک می کنید.
- هیچگاه مزاحم سگی که در حال استراحت، غذا خوردن، بازی و یا نگهداری از توله هایش هست، نشوید. حریم گله ها در حدود ۳۰۰ متر است، هیچ وقت از این فاصله به آنها نزدیکتر نشوید. اگر الزامی به نزدیک شدن به گله دارید، در اولین فرصت و پیشاپیش چوپان گله را از ورود خود مطلع سازید. به گله هایی که چوپان در کنارشان نیست به هیچ عنوان نزدیک نشوید. اگر از نزدیکی گله گوسفندی می گذرید، کاملاً ساکت باشید و در جهتی به سمت آن حرکت کنید که جهت حرکت باد از سمت گله به سمت شما باشد تا حتی الامکان سگها دیر تر از وجود شما مطلع شوند. داشتن یک چوبدست یا سنگ در دست باعث می شود که سگها با احتیاط بیشتری با شما برخورد کنند.

اگر در موقعیتی قرار گرفتید که فکر کردید هر لحظه ممکن است مورد حمله واقع شوید مراحل زیر را بخاطر بسپارید:

- به هیچ عنوان، ندوید و فریاد نزنید. بی حرکت بمانید، دستها را به حالت افتاده قرار دهید و از هرگونه تماس چشمی با سگ حذر کنید. تا هنگامی که حس کنید توجه سگ نسبت به شما کم شده، در این هنگام خیلی آرام در وضعیتی که پشت به سگ نکرده اید از او دور شوید تا جایی که از دید او خارج شوید.
- اگر به شما حمله کرد به هر وسیله ای از کاپشن و ژاکت گرفته تا کیف و کوله پشتی و ...، بین خود و سگ حایل و مانعی ایجاد کنید تا صدمات را به حداقل برسانید.
- اگر بر اثر حمله به زمین خوردید، خودتان را به صورت یک حلقه یا توپ در آورید و در حالیکه با دستهایتان روی گوشه‌هایتان را پوشانده اید کاملاً بی حرکت بمانید و از هر گونه فریاد زدن و غلت خوردن بر روی زمین خودداری کنید.

۵-ب- دستورالعمل مواجهه با گزیدگی جانوران و حشرات

در صورت مواجهه شدن با گزیدگی حیوانات و جانوران از قبیل سگ، مار و عقرب، حشرات موذی و... حفظ آرامش و خونسردی توصیه می گردد.

چنانچه مورد گزش یک مار سمی قرار گرفته اید و هیچ اثری از دندان مار زهردار دیده نشد، هیچ سمی وارد بدن نشده و علامتی بوجود نمی آید اگر زهر در زخم وجود داشته باشد علائم اولیه در اطراف محل نیش، ظاهر شده عبارتند از:

- تورم و تغییر رنگ
 - درد و احساس سوزش
 - سپس علائم بعدی در اثر گسترش سم ظاهر شده و شامل:
 - پوست رنگ، پریده و تعریق
 - گیجی
 - سرانجام، از دست دادن هوشیاری
- فشار خون افت نموده و شوک ایجاد می شود. اعضای عمده تحت تأثیر قرار گرفته و نارسائی تنفسی و نارسائی حاد قلبی رخ می دهد.

گزش بیشتر عقربها بسیار دردناک ، اما بدون خطر است و علائم آن : بالا رفتن فشار خون ، سرگیجه، تعریق ، بیقراری ، تنگی نفس ، بی اختیاری ادرار و مدفوع، حالت تهوع و استفراغ و اسهال ، افزایش ترشح بزاق ، نامنظمی ضربان قلب و اسپاسم عضلانی است .

اقدامات مؤثر :

اگر شما یا شخص همراهتان مورد گزش مار ،عقرب ،عنکبوت،... قرار گرفتید ناحیه گزیده شده را لخت نموده تا در صورت تورم توسط لباس یا جواهرات محدودیتی رخ ندهد . شخص گزیده شده در صورت امکان نباید حرکت کند . در صورت مارگزیدگی یا گزیدن بوسیله حشرات ابتدا باید نیش را از محل نیش زدن خارج کرده و پائین و بالای محل مارگزیدگی و عقرب را بسته و مقداری یخ روی گزیدگی فقط عقرب و حشرات بطور غیرمستقیم گذاشته و بیمار را به پزشک برسانید . شکاف دادن محل مارگزیدگی و مکیدن محل نیش اگر بلافاصله پس از گزش مار باشد ، مؤثر خواهد بود .

کمکهای اولیه مربوطه را برایش انجام دهید . اگر مورد گزش مار قرار گرفتید شکل مار را به خاطر بسپارید تا در بیمارستان پزشک در مورد لزوم پادزهر، تصمیم بگیرد . تنها استفاده از کمپرس سرد بر روی زخم و تجویز ضد درد ، برای تسکین گزش اکثر عقربها کافی است .

اقدامات پزشکی :

عملیات احیاء و تزریق مایعات داخل وریدی در برخورد با گزش مار و عقرب در بیمارستان صورت می گیرد . پادزهر تزریق می شود و اگر شما وحشت زده باشید داروی ضد اضطراب به شما داده می شود . زمانی که حال عمومی شما تثبیت گردید ، ناحیه مبتلا بالاتر از سطح بدن قرار گرفته و بی حرکت نگه داشته می شود تا زمانی که تورم از بین برود . اکسیژن در صورت ایجاد مشکل تنفسی داده می شود . اگر علائم شدیدی ظاهر شود ، پادزهر برای خنثی کردن اثرات سم تجویز می شود . و با استفاده از بی حس کننده های موضعی پوستی ، درد کاهش می یابد . علائم با درمان صحیح در عرض چند روز بهبود می یابد . اثرات طولانی مدت بوجود نخواهد آمد .

مارگزیدگی

کمک های اولیه:

در ابتدا پس از ارزیابی محل حادثه و استفاده از لباس و کفش مناسب جهت جلوگیری از مارگزیدگی ، مصدوم را از محل حادثه دور کنید . (البته در صورت عدم وجود خطر ، بی حرکت نگه داشتن مصدوم در اولویت قرار دارد)

در جایی که مار سمی وجود دارد باید سرم ضد مارگزیدگی در دسترس بوده و بوسیله اشخاص تعلیم دیده مورد استفاده قرار گیرد . اکثر گزیدگی ها در ناحیه دست و پاها اتفاق می افتد . بنابراین توصیه می شود (در مورد مارهایی که سم آنها از طریق اختلال در عملکرد دستگاه عصبی عمل می کند ، مانند مار کبری و مار مرجانی) با استفاده از شریان بند و یا هر چیز مناسبی از قبیل دستمال ، کراوات ، بند کفش ، کمر بند یا پارچه یا باندی که حدود ۴ تا ۵ سانتی متر عرض داشته باشد ، بالا و پایین محل گزیدگی را ببندید ، که البته این کار باید با رعایت اصول انجام شود . باند یا پارچه را طوری ببندید که یک انگشت براحتی از زیر آن عبور کند و مانع مصدود شدن خون سرخرگی نشود . در صورتی که محکم بسته شود هر نیم ساعت یکبار آن را به مدت ۲ تا ۳ ثانیه باز و بسته نموده و این عمل تا تزریق (سرم ضد سم در صورت موجود بودن) تکرار گردد . در صورتی که حال بیمار بدتر نشود باز کردن آن اشکالی ندارد .

توجه : در صورتی که محل گزش در نزدیکی مفاصل است ، از قرار دادن نوار در دو سمت مفصل خودداری کنید و نوار مورد نظر را فقط در بالای زخم (سمتی که به تنه مصدوم نزدیک تر است) ببندید . انتهای زخمی را پایین تر یا هم سطح قلب قرار دهید . زیور آلات ، ساعت یا لباس های تنگ را از اندام گزیده شده خارج کنید .

استفاده از دستگاه پمپ مکنده ی مخصوص در ۳۰ دقیقه اول مارگزیدگی توصیه می شود . در صورتی که پس از ۵ تا ۱۰ دقیقه بعد از گزیدگی به بیمار رسیدید ، توسط ساکشن کردن می توانید ۲۵٪-۵۰٪ زهر را خارج کنید . در صورت در اختیار داشتن محلول آنتی سپتیک یا محلول پرمنگنات دوپتاس ۵ درصد یا آب و صابون سطح زخم را شستشو دهید .

در نقطه گزیدگی و درست با همان عمقی که نیش مار فرو رفته است با استفاده از یک چاقوی تیز و ضد عفونی شده توسط شعله یا الکل جای گزیدگی (معمولاً خیلی سطحی و حدود ۴ میلی متر) یک برش خطی بدهید . هیچ گاه روی ناحیه را برش ضربدری ندهید زیرا این کار ریسک بریده شدن اعصاب و عروق خونی را افزایش می دهد .

زخم باید حدود ۲۰ دقیقه ساکشن شود . در صورتی که نجات دهنده خود زخم بازی در دهان یا اطراف دهان داشته باشد ، باید از این کار اجتناب نماید . مایع زخم که توسط ساکشن دهانی خارج می گردد ، باید مرتباً دور ریخته شود . ولی چون این عمل بدون خطر نمی باشد بهتر است که با استفاده از یک مکنده انجام گیرد .

با این حال اگر احتمالاً بلعیده شد ، جای نگرانی نیست ، زیرا زهر در معده بی اثر می شود . در صورت متوقف شدن تنفس بلافاصله اقدام به دادن نفس مصنوعی شود .
در صورت امکان اطلاعات صحیحی در مورد شکل مار به دست آورید . بیمار را در حالت استراحت و گرم نگاهداشته و هرگز به بیمار اجازه ندهید که راه برود . مصدوم را سریعاً به مراکز درمانی منتقل کنید .

نکته : استفاده از کمپرس سرد در مار گزیدگی ممنوع است .

نکته : سم بعضی از مارها (مثل مارکبرا و مار مرجانی) بر روی سیستم عصبی اثر می گذارد و با فلج کردن عضلات تنفسی باعث خفگی و مرگ فرد می گردد . ارایه ی کمک های اولیه مناسب ، به ویژه انجام تنفس مصنوعی (احیای قلبی - ریوی) در نجات زندگی این افراد از اهمیت خاصی برخوردار است .
توجه : چون مارگزیدگی در هر ناحیه با مارهای خاص آن منطقه جغرافیایی اتفاق می افتد ، برای اطلاع صحیح از انواع مارهای موجود در منطقه و نحوه ارایه ی کمک های اولیه بهتر است با مسئولین مربوطه مثل مقامات سازمانهای بهداشتی ، سازمان دامپزشکی ، سازمان مراتع و جنگلبانی و ... تماس بگیرید و اطلاعات لازم را از آنها جویا شوید .
توجه داشته باشید که بهترین کمک در این مواقع رساندن مصدوم به مراکز درمانی می باشد .

عقرب زدگی

عقرب گزیدگی اغلب خطر ناک نیست و تنها باعث بروز علایم و نشانه ها موضعی در محل گزش می گردد. با این وجود باید کمک های اولیه ضروری را برای مصدومین انجام داد و خطر ناک بودن یا نبودن عقرب و شدت مسمومیت را به کادر درمانی و پزشک واگذار کرد .

کمک های اولیه

ارزیابی صحنه حادثه ، دور کردن یا پرهیز از خطر ، ارزیابی اولیه مصدوم و درخواست کمک در صورت لزوم ، بی حرکت نگه داشتن مصدوم و ثابت نگه داشتن عضو گزیده شده ، از پارچه ، باند یا یک وسیله ی مناسب دیگر با عرض حداقل چهار تا پنج سانتیمتر ، را حدود پنج سانتی متر بالاتر از محل گزش (یعنی قسمتی از

اندام که به تنه مصدوم نزدیک تر است) باید به حدی محکم بسته شود که تنها باعث کندشدن جریان لنف و خون سیاهرگی در اندام مربوطه گردد . توجه داشته باشید که این کار به هیچ وجه نباید باعث اخلاص در جریان خون سرخرگی اندام مبتلا گردد . به این منظور ، پارچه یا باند باید به صورتی بسته شود که یک انگشت به راحتی از زیر آن عبور کند و همچنین باعث قطع نبض در نقاط انتهایی اندام مبتلا نگردد.، استفاده از دستگاه مکنده مخصوص جهت خارج کردن سم (در صورت عدم وجود دستگاه مکنده مخصوص ، استفاده از ساکشن و یا مکیدن محل گزش توسط دهان). کمپرس سرد (نکته از گذاشتن یخ به صورت مستقیم بر روی اندام خود داری کنید).انتقال سریع به مرکز درمانی.

در برخی موارد و در صورت شدید بودن مسمومیت در مراکز درمانی از پادزهر سم عقرب برای خنثی سازی سم و درمان فرد استفاده می شود .البته این کار باید با دستور پزشک و تحت نظارت مستقیم او انجام شود .

گزش حشرات

حشرات نیز از نظر انتقال بیماری بسیار اهمیت دارند و گزیدن آنها ممکن است سبب انتقال عامل بیماریهای مختلف گردد، ولی هدف در این قسمت فقط آزاری است که در نتیجه گزش بوجود می آید.

برای جلوگیری از عفونت ، باید محل گزیدگی را با ماده ضد عفونی یا با صابون شستشود . برای رهایی از خارش محل

گزیدگی، خمیری از نشاسته و جوش شیرین تهیه نمائید و روی محل گزیدگی قرار دهید یا محلول طبی کالامین به محل گزیدگی بمالید. در صورتی که گزیدگی متعدد باشد پزشک معمولاً دارای آنتی هیستامین تجویز می کند که اثر ضد خارش دارد. گزش حشرات خطرناکی مثل (زنبروها) زنبرور عسل، زنبرور قرمز و زنبرور زرد یا کنه و مورچه های سمی

سبب می شود که فرد در محل گزیدگی احساس درد، سوزش و تیر کشیدگی کند و محل گزیدگی متورم گردد. گزیدن بعضی از سوسکها سبب پیدایش تاول و گزیدگی بعضی از عنکبوتها ایجاد خونریزی در محل گزیدگی می نماید.

کمک های اولیه

۱. با ناخنهای انگشتان یا با موچین نیش حشره را از محل گزش خارج کنید.
 ۲. اگر خود حشره یا کیسه سم حشره روی پوست وجود دارد، بدون آن که به حشره یا کیسه سم او فشار آورید و آن را له کنید، آن را از محل گزش دور کنید. زیرا اگر حشره له شود یا به کیسه سم او فشار وارد شود مقدار بیشتری سم داخل پوست می‌رود.
 ۳. برای کم کردن درد، مقداری یخ روی محل گزیدگی قرار دهید یا اینکه پارچه تمیزی را با آب سرد مرطوب کرده و روی محل گزیدگی قرار دهید، درد مزبور پس از چند دقیقه کمتر خواهد شد.
 ۴. برای جلوگیری از خارش، گلوله پنبه را در محلولهای نرم کننده کالامین خیس کرده و روی محل گزیدگی بگذارید.
 ۵. اگر محل گزیدگی ورم و خارش شدید دارد. چون داروهای آنتی هیستامین خوراکی ورم و خارش را کم می‌کند، می‌توان از آن استفاده کرد.
- بعضی از مواقع هنگامی که سم حشرات با پوست بدن تماس پیدا می‌کند، در محل تماس تاول ایجاد می‌شود. در چنین شرایطی مالیدن محلول آمونیاک به محل تاول سبب خنثی شدن مایع تاول و مالیدن پماد، درد و سوزش را کاهش خواهد داد.

سگ گرفتگی :

کمک های اولیه:

اگر دچار سگ گرفتگی شدید، سعی کنید کاملاً بر خود مسلط باشید و به هیچ وجه وحشت زده نباشید و کارهای زیر را انجام دهید:

تاریخ: ۱۴۰۰/۰۷/۰۷ بازنگری : یک	صفحه 11 از 11	محل مهر
--------------------------------	---------------	---------

- ۱- محل گاز گرفتگی را پائین نگاهداشته آنرا با محلول رقیق پرمنگنات دوپتاس یا آب گرم و صابون شسته و روی آن پارچه خشک یا کتان بگذارید و از پزشک تقاضای کمک فوری بنمائید .
- ۲- مانع خونریزی محل گزیدگی نشده بلکه آن را تقویت نمائید چون ویروس هاری از طریق اعصاب به مرکز سلسله اعصاب می رسد بستن اطراف زخم تأثیری نخواهد داشت .
- ۳- اگر کمک دکتر در ظرف چند روز مقدور نباشد و هار بودن سگ محرز گردد فوراً برای از بین بردن ویروسها محل زخم را در نهایت دقت و جای تمام دندانها را یک به یک با مایع سوزآور از قبیل اسید کاربولیک و اسید نیتریک و یا با استفاده از یک کبریت داغ ولی اگر نیم ساعت از موقع گزیدگی گذشته باشد اقدام به داغ کردن ننمائید .

۶-مراجع و اسناد مرتبط

دستورالعمل های بهداشت محیط بهداشت و درمان و علوم پزشکی

۷-پیوست ها و سوابق

ندارد